

Att fylla den ryska historiens svarta hål

Efter att Lenin tagit livet av företagarna, föresatte sig Stalin från 1929 att mörda eller svälta Rysslands bästa jordbrukare till döds. Få i Väst torde kunna ana, vilken enorm kunskapslucka sovjetsamhället därmed tillfogades, eller vilka insatser som nu krävs för att utfylla den, skriver Paul Johnson.

Boris Jeltsins deklARATION att de sovjetiska republiker som vill avskära sig fullständigt från det gamla Sovjetimperiet måste förhandla fram garantier för sin behandling av de ryska minoriteterna påminner oss om, att den revolutionära stormvind som i dag sveper över landet handlar lika mycket om människor som om ideologi.

Detta bör alla de västerländska ledare komma i håg, framför allt president Bush, vilka nu har att besluta om vad som är det bästa sättet att hjälpa den fjättrade kolossen. Att skänka den pengar eller varor löser inga av dess problem, och kan tvärtom komma att förvärra dem. Vad som mest fordras är att på nytt skola och öva dess folk. Detta är trängande och avgörande av tre dystra historiska skäl.

Ingen kan någonsin anklaga ryssarna för att sakna tankeförmåga eller fantasi. Under tsardömets sista decennium, när bäggedera befriades genom kapitalismens ökande inflytande, visade sig Ryssland utomordentligt framgångsrikt. Det industrialiserades snabbt och dess totala produktivitetsökning var den högsta i världen, högre t o m än Japans eller USA:s. Man exporterade 40 % av sin jordbruksproduktion, samtidigt som folket närdes bättre än vare sig förr eller senare. Ett stycke in i det första världskriget ökade den ryska BNP alltjämt.

Företagarna mördades

Lenins kupp och dess beramade efterspel satte punkt för allt detta. Stalin brukar ses som den store mördaren, men man bör minnas att under Lenins tid slaktades åtminstone tre miljoner människor av hans regim. Lenin utrotade i själva verket Ryss-

SvTs medarbetare Paul Johnson är historiker och journalist.

lands nya företagarklass. Han tog inte bara över fabriker och kommersiella centra, utan han mördade i många fall de män som byggt upp och skötte dem.

Tre grupper var framför allt ansvariga för att införa den industriella kapitalismen i Ryssland: den tyska minoriteten, judarna och armenierna. Lenin decimerade, drev i exil eller försvagade alla tre, och de ersattes aldrig av verkliga företagare — bara av partifunktionärer utklädda till bankmän, fabrikschefer och affärsmän.

Av det skälet har Sovjets industriella misslyckande varit inte bara ett ideologins nederlag, utan också ett resultat av fel bemanning. Under sjuttiofem år av kommunism fanns det ingen företagsledarklass med förmåga att väga kostnader mot effektivitet. Det är ingen slump att den enda del av Sovjets ekonomi som fungerade med viss framgång var det militär-industriella komplexet, ty där hade kostnaderna ingen betydelse, i varje fall inte fram till andra hälften av 1980-talet.

I den övriga ekonomin upphörde man däremot att lära ut eller tillämpa affärstekniker av olika slag, och kunskapskedjan bröts därmed. Detta slags katastrof, som var så vanlig under antikens mörka århundraden, har aldrig ägt rum förr i ett stort modernt land, och därför finns det heller inget recept på hur man tacklar den. Klart är att de tre nyckelminoriteterna inte längre existerar: tyskarna finns inte, judarna utvandrar till Israel, eller har redan gjort det, medan armenierna bildat en egen oberoende republik. Det finns inget alternativ till att utbilda eller återutbilda miljoner ryssar, och få människor i Väst kan ännu ana vidden av denna uppgift.

Böndernas tur

Sedan Lenin dödat entreprenörerna från 1929 och därefter, tog sig Stalin för att avliva eller svälta alla Rysslands bästa jordbrukare till döds. Han kallade dem kulaker, men detta var helt enkelt ett ordtrick. De producerade livsmedel, och de var bärare av generationers kunskaper och började nå verkligt goda, delvis rent vetenskapliga, produktionsmetoder just när Stalin angrep dem. De dog bokstavligen i

Man bör minnas att under Lenins tid slaktades åtminstone tre miljoner människor av hans regim.

miljoner, och kunde därmed inte föra vidare till sina barn och barnbarn de färdigheter som det tagit så lång tid och sådan möda att förvärva.

Därmed utvecklades det i hjärtat av Rysslands stora jordbruksekonomi — där det finns fler hektar uppodlade än i något annat av jordens länder — ett jättelikt svart hål, en brist på mänskliga resurser, inte vad gäller kvantitet men väl kvalitet. Det är därför som Ryssland tvingats importera sådana oerhörda mängder livsmedel och landet nu löper större risk att uppleva hungersnöd än Kina — ett förbluffande prov på kommunismens förstörelsekraft.

Ty vid denna tid kom Stalins och Lenins stora misstag att adderas. Tack vare Lenins okunniga hat mot medelklassen — som han kallade parasiter — bröt han sönder det rådande distributionssystemet och ersatte det med en partistyrd "kommando"-struktur som aldrig har kunnat fungera. Det betyder att 40 % av de livsmedel Ryssland lyckas frambringa aldrig

när konsumenterna. Mycket av det skördas aldrig eller ruttnar i förråd och järnvägsvagnar. Ett korrumperat system av överenskommelser garanterar att partimedlemmar alltid får vad de behöver och att nomenklaturan lever i lyx. De återstående 240 miljonerna får leva på smulorna från sina herrars bord. Rättorna blev de verkliga vinnarna i systemet.

Här behövs, återigen, en stor utbildningsinsats, ty det är en sak att uppmuntra

40 % av de livsmedel Ryssland lyckas frambringa når aldrig konsumenterna.

småföretagare — som visat sig ytterligt produktiva under perestrojkan — och en helt annan att förvänta sig att miljoner jordbrukare, som använder tekniker utvecklade i USA, Kanada, Australien och på annat håll i Väst, plötsligt skall uppstå ur tomma intet. Återigen har kunskapskedjan brutits.

Tredje världen-land

Eftersom Lenin dödat företagarna och Stalin jordbrukarna är det inte helt överraskande att vad som potentiellt är det rikaste landet på jorden tvingats leva under Tredje världen-villkor. Men det finns en tredje faktor, som återigen handlar lika mycket om människor som om ideologi.

Historikerna måste fråga sig: Hur kan det komma sig att under 74 år kommunistpartiets ledande klass som omfattat nära 20 miljoner individer visat sig vara i sådan avsaknad av alla talanger utom den att överleva? Självfallet hämmades de av en vanvettig ideologi, men ändå. Varför

misslyckades de så uppenbart i att ersätta de skapande klasser som de förstört? Historikerna måste besvara frågan, men jag tror att svaret ligger i Lenins syn på partimedlemskapet.

Lenin syftade aldrig till att skapa ett massparti. Han var inte intresserad av att vinna demokratiska val. Vad han önskade var en "förtrupp" som kunde ta över Ryssland med våld och sedan styra det med våld. I alla hans manövrer före kriget för att behärska sitt parti och bli kvitt sina motståndare visade han åter och åter, att han inte hade behov av tänkande kamrater med stark och självständig vilja. Lenin önskade sig efterföljare, och han föredrog ett pålitligt fåtal framför en orolig massa. Därför var det sovjetiska kommunistpartiet också från början inte bara litet, utan saknade därtill män med skicklighet och intellektuell resning.

Och fastän Lenin själv kunde agera med oerhörd vilja och beslutsamhet, var han själv en dålig bedömare av vad som skedde omkring honom. Bolsjevikerna hade aldrig kunnat nå makten om det inte varit för det vilda, kringflackande geni som hette Leon Trotskij, en kuppmakare av Guds nåde. Det var närmast en tillfällighet att Lenin fick dra nytta av Trotskijs tjänster, och så snart partiet nått makten oskadliggjordes han snart av Stalin och mördades senare, ett öde som vederfors alla som visat fantasi och fri tankeförmåga.

Det gjorde, att fast partiet växte raskt och utan avbrott då det kommit till makten tills det antog ungefär samma storlek som den tidigare styrande klassen — tsar-tidens adelsgrupper — utvecklade det från första till sista stund en medelmåttornas, anpasslingarnas, jasägarnas och banditer-

nas regim. Givetvis var denna därtill korrumpierad uppifrån och ned. Det hade varit illa nog under tsarerna. 1883 ställde historikern Nicholas Karamzin, för att belysa tillståndet i det ryska styrelsesättet, frågan: "Vad pågår i Ryssland? Tjuveri."

Oärlighet och barbari

Det kommunistiska systemet i staten och 25 miljoner tjänstemän ägde allt och allt kunde bli föremål för mutor gjorde tillståndet långt värre. Den fullständiga sanningen om detta tränger sig nu fram, och jag gissar att systemets oärlighet och barbari kommer att inge omvärlden fasa.

Därför är det knappast överraskande att regimen misslyckades i så storslaget format, eller att dess misslyckanden stadigast spred sig. Detta har aldrig framgått mer tydligt än under den dramatiska vecka i augusti i år då kuppen ägde rum. Den "åttamannakommitté" av kuppplow-

ner som stod bakom denna, en pultroner-nas kupp, var heltigenom typisk för det styrande Sovjetetablissemanget: lastbart, men också fegt och illojalt, obeslutsamt och obegåvat, och framför allt inkompetent. Utan sina tanks och sin hemliga polis var de intet.

Västerlandet måste hjälpa detta storslagna men förvirrade folk, så skamligt utnyttjat av sina herrar genom tiderna, så att det lär sig företagsamhetens och handelns, jordbrukets och varudistributionens alla färdigheter, men också hur man normalt och anständigt sköter ett land. Det kommer att bli en av historiens största omskolningsuppgifter, men också en av de tacksammaste. Ty jag är förvissad om att den ryska anda som är så talangfull, så genial, så fantasifull, så originell — när den väl befriats från sina bojor — kommer att på nytt förbluffa oss alla.

(Copyright: författaren och Wall Street Journal/Europe.)